

*F.ü.f.d., dosent Mədətli Eynulla
AMEA Fəlsəfə institutunun elmi
işlər üzrə direktor müavin*

M.Ə.RƏSULZADƏNİN MƏQALƏLƏRİNDƏ AZƏRBAYCAN TERMİNİNƏ QARŞI İRANIN İDDİALARINA CAVAB

Açar sözlər: M.Ə.Rəsulzadə, Azərbaycan, Cümhuriyyət, Araz çayı, İran, iddialar.
Key words: M.A.Rasulzadeh, Azerbaijan, Republic, Araz River, Iran, claims.
Ключевые слова: М.А.Расулзаде, Азербайджан, Республика, река Араз, Иран, претензии.

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması İran Şahlıq dövlətində heç də birmənalı qarşılanmamış, həmin dövrdə mövcud olan mürəkkəb beynəlxalq şəraitdən istifadə edən İranın siyasi dairələri Azərbaycana ərazi iddiaları irəli sürməklə yanaşı, cümhuriyyətimizin adı ilə bağlı qərəzli mövqedən çıxış edərək, Araz çayından şimaldakı torpaqların Azərbaycan adlandırılmasına qarşı etiraz etmişlər. İran hökumətinin bu əsassız mövqeyi Azərbaycan hökumətinin, Azərbaycanın Paris konfransındakı nümayəndə heyətinin fəaliyyətli nəticəsində heç bir siyasi nəticələrə gətirib çıxarmamışdı. Eyni zamanda Azərbaycanın siyasi xadimləri, mütəfəkkir və ideoloqları da İranın, onun mətbuat vasitələrinin Azərbaycan müstəqil dövlətçiliyinə qarşı təxribatçı fəaliyyətinə qarşı qətiyyətlə mübarizə aparırdılar. Bu ideoloji mübarizənin özündə isə Məsavat partiyasının lideri Məhəmməd Əmin Rəsulzadə dururdu.

1918-ci ilin sentyabrın əvvəllərində İstanbulda Azərbaycan nümayəndə heyətinin başçısı olaraq Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinə göndərdiyi teleqramda M.Ə.Rəsulzadə bildirdirdi ki, İstiqlaliyyət bəyannaməsinin "bir surətini İran konsulluğuna göndərdik. Konsulluq onları bir zərflə qoyub bizim kağızların hamısını geri qaytardı. İran konsulluğu ayrıca bir kağız yazıb bildirdi ki, onlar Azərbaycan adında dövlətin müstəqilliyini tanımırlar. Xarici işlər nazirliyindən mən öyrəndim ki, o, nota verib Azərbaycanı guya İranın ayrılmaz bir hissəsi olduğunu bildirmişdir, ona görə də bizim müstəqilliyimizin əleyhinə çıxış edir (1, 130).

Azərbaycanın müxtəlif mətbuat orqanlarında, eləcə də ictimai müzakirələrdə çıxış edən M.Ə.Rəsulzadə Azərbaycanın tarixi, etnoqrafiyası, Azərbaycan istilahının mənşəyi ilə bağlı İran ictimai-siyasi fikrinə mövcud olan qeyri-obyektiv fikirləri elmi əsaslarla təkzib edirdi. Bu baxımdan onun 1919-cu ildə qələmə alınmış "Azərbaycan paytaxtı", "İran və biz", "Biz və İran", xüsusən "Azərbaycan Cümhuriyyəti" adlı məqalələri bu gün də öz aktuallığını və əhəmiyyətini itirməyən mühüm tarixşünaslıq mənbələridir. M.Ə.Rəsulzadə İranda bəzi dairələrin müstəqil müsəlman dövlətinin – Azərbaycan Cümhuriyyətinin yaranmasına qısqaqc münasibəti ilə bağlı qeyd edirdi ki, İran ilə dini, mədəni və tarixi münasibətlərimizdən əlavə bizim aramızda həm də six siyasi münasibətdən də mövcuddur. Daim zərbələrini yediyi cahangir Rusiya yerində, irəlində yenə inkişaf etmək həvəsinə düşəcəyi müəhəqqəq olan Rusiya ilə öz arasında müstəqil bir Qafqasiya görmək İranın əxi-amalını təşkil etməlidir. Müstəqil Qafqasiya içərisində müstəqil və nüfuzlu bir müsəlman hökumətinin vücudu isə İran vətənpərvərlərini sevindirməlidir.

Azərbaycan hökumətinin İrana nümayəndə heyəti (heyəti-mürəxxəsə) göndərməsi ilə bağlı M.Ə.Rəsulzadə yazırdı ki, burada əsas məqsəd yeni təşəkkül tapmış Azərbaycan Cümhuriyyətini İran hökumətinə tanıtdırmaq, iki müsəlman dövləti arasında gözəl münasibətlər yaratmaqdan ibarətdir (2, 291).

M.Ə.Rəsulzadə göstərirdi ki, Araz çayınının yuxarıda bir islam cümhuriyyətinin İran üçün faydalı olacağı İran siyasətçiləri üçün şübhəli bir məsələ olmamalıdır. İranda münasibətlərdə dini və mədəni amillərlə yanaşı iqtisadi amilə də diqqəti cəlb edən M.Ə.Rəsulzadə iki ölkə arasında ticarətin sürətlə inkişaf etdiyini, Bakı limanının əski zamanlardan İran ticarətinin mühüm qapısını təşkil etdiyini, Bakı mədənlərində Şimali İrandan gələn fəhlələrin işlədiyini xüsusi vurğulayırdı (2, 292).

M.Ə.Rəsulzadəyə görə, hər məmləkətdə olduğu kimi, İranda da səthi düşüncələrlə yanaşı, mütəfəkkir adamlar da yox deyildir. Bu "mütəfəkkir"lərin Azərbaycan Cümhuriyyətinin adı ilə bağlı tənqidlərinə münasibət bildirən M.Ə.Rəsulzadə göstərirdi ki, "bəzi İran mühərrirləri Azərbaycan Cümhuriyyətinin mövcudluğunu İranın tamamiyyəti-mülkiyyəsinə (bütövlüyü – E.M.) ötrü bir açıq təh-

did görürlər. Azərbaycan İrənin bir vilayəti ikən bunu cümhuriyyətimizə “ələm” etdiyimizə etirazları varmış”. Ona görə də o məsələyə bir daha aydınlıq gətirərək xatırladı ki, “Azərbaycan (dövləti – E.M.) deyərək biz Şimali Azərbaycan və yaxud Qafqaz Azərbaycanını nəzərdə tuturuq ki, o özündə eski Aran, Şirvan və Muğanı ehtiva edir. Azərbaycan adı coğrafi istilah olmaqdan çox qövmi (milli – E.M.) bir mənə ilə işlənmişdir. M.Ə.Rəsulzadə deyirdi ki, məsələ takca adda deyildir, hətta başqa bir ad olsa idi belə, yenə də qorxulur ki, həmin adın müsəmmasına da hüsnü-təvəccöh bəslənilməsin. Ola bilər düşüncülün ki, başqa bir isimlə məxsus bir qövm olmaq əsası və xüsusiyyəti üzərinə təsis ediləcək cümhuriyyət İrənin şimalında o əsas və xüsusiyyətə uya bilər ki kütlə olduğu üçün mətlub deyildir. Belə bir düşüncənin isə beş para qiyməti olamaz. Çünki o zaman cümhuriyyətimizi təşkil edən qövmin qövmiyyətini inkar etmək, ona kəndi müqəddəratını təyin həqqını verməmək icab edir. Böylə vəziyyətə ruslar, ingilislər, fəng və sair xristian millətlər durmadığı halda dindəş bir dövlətin duracağını qətiyyənlə təsəvvür etməyib. Böylə olursa Azərbaycanın nə ismi, nə də cismi irənlə qardaşlarımızda şəkklə və şübhə hissisi oyatmamalı, yəni başlarında bir Ermənistan, bir Gürcüstan hökuməti təşəkkül etdiyi bir zamanda, bir də həmkeş və əqraba bir Azərbaycan Cümhuriyyətinin təşəkkül edib kəşbi-qüvvət etməsinə səmimənə bir surətdə arzu etməlidirlər (2, 298-299).

Bu fikirlərin yer aldığı “İrən və biz” məqaləsi İrənda geniş əks-səda doğurmuş, M.Ə.Rəsulzadənin qeyd etdiyi kimi, “Tehran qəzetləri həmin məqalədə bəhs edilən mövzunu təcəddid edərək (mövzuya yenidən qayıdaraq – E.M.) “Azərbaycan”ın özündən deyil, ismindən uzun-uzadıyla bəhs etməyə başlamışlar”. Başda “İrən” qəzeti olmaqla Tehran qəzetləri “Yeni doğulmuş İslam hökumətinin” (Azərbaycan Cümhuriyyəti nəzərdə tutulur – E.M.) adından “dəlgir olduqlarını” qeyd edərək iki qardaş millət arasında soyuqluq düşməməsi üçün “Azərbaycan” adının dəyişməsinə təklif edirdilər. İrən qəzetlərinin fikrinə, Qafqazın bir qismindən ibarət olan ölkəyə Azərbaycan adını verməyə Azərbaycan hökumətinin haqqı yoxdur. Bu, İrənin qədim vilayəti kimi tanınan Azərbaycan əyalətinin haqqıdır (3). O zaman hətta “Gülşən” qəzeti Azərbaycan Cümhuriyyətinin mürciəti edərək “adımızı dəyişin, biz sizi böyük qardaş kimi dərəğuş edək (yənəşə, qucaqlayaq – E.M.) Yoxsa biz sizdən “mükəddər və zəniniz” yazırdı (Gülşən, № 85). Onlar düşündürdülər ki, Azərbaycan Cümhuriyyəti İrənin bir vilayəti olan Azərbaycanın adını aldığı kimi, ərazisinə də göz dikəcəkdir. Bununla bağlı M.Ə.Rəsulzadə göstərdi ki, Cümhuriyyətimizin, Cümhuriyyətdən əvvəl Azərbaycan müxtəriyyəti uğrunda davamızı qətiyyənlə Araz çayının cənubuna aid olmadığını dəfələrlə söyləmişik... Bilmirik təkdəddir yalnız İrənin bir vilayəti ilə iltibas edən ismimizdədir, yoxsa İrən Azərbaycanındakı xəliqin mənoviyyətinə təmas edən bir müsəmmamızdanmı ildəri gəliyor... Məsələ yalnız adda olsaydı, o qədər əhəmiyyəti olmazdı. Bizə elə gəlir ki, Araz çayının şimalında olan azərbaycanlıların təşkil etdikləri müstəqil bir İslam hökumətinin paydar olması İrənin mənafeyindəndir (4, 308-310).

İrən qəzetləri Azərbaycan haqqında yazarkən guya Azərbaycan liderlərinin əvvəlcə Qafqaz Azərbaycanı, sonra isə bütün Azərbaycan üçün istiqlal istəyəcəklərinə eyham vururdular. Buna görə də, M.Ə.Rəsulzadə deyirdi ki, bizdən ötrü kəlmənin coğrafi mənasından çox qövmi mənası vardır (4, 310-312). Bununla yanaşı o coğrafi cəhətdən də Azərbaycanın ancaq Təbriz və həvalisindən ibarət olduğunu iddia etməyin doğru olmadığını qeyd edərək göstərirdi ki, Qafqaz adı ümumi ad olub müxtəlif vilayətlərə şamil olduğu kimi, Azərbaycan adı da Qaradağ, Xalxal, Marağa, Muğan, Bərdə, İrəvan, Naxçıvan, Bakı və sair kimi idari, tarixi və coğrafi adları ehtiva edə bilər... “Biz azərbaycanlı türklərin hökumətini təşkil etmək mövqeyində ikən İrəna Azərbaycan adından əl çək desəydik, o zaman haqsız olardıq”. O müqayisə üçün Avstriyanı misal gətirərək göstərir ki, İrən Azərbaycanına malik olduğu kimi, Avstriya da alman millətinə malik idi. Lakin bu Almaniyə hökumətinin təşkilinə mane olmamışdı (4, 311-312).

Cümhuriyyət dövründə İrən qəzetləri ilə Azərbaycan qəzetləri, xüsusən İrənin rəsmi dairələrinin mövqeyini əks etdirən “İrən” qəzeti ilə Azərbaycan Cümhuriyyətinin rəsmi orqanı “Azərbaycan” qəzeti arasında “Azərbaycan” termini ilə bağlı qızğın diskussiyalar gedirdi. “İrən” qəzeti azərbaycanlıların yaratdıqları dövlətə Azərbaycan adını verməyə haqlarının olmadığını, “Azərbaycan” qəzetində çıxış edən müəlliflər, xüsusən M.Ə.Rəsulzadə, Y.V.Cəminzəminli və başqaları isə elmi dəlil və sübutlarla bunun əksini təsdiq edən yazılarla çıxış edirdilər. Bununla yanaşı “İrən” qəzetində və İrənin başqa qəzetlərində bəzən rəsmi mövqe ilə üst-üstə düşməyən yazılar da işıq üzünə görürdü. Hətta 1919-cu ildə “İrən” qəzetinin 439 və 440-cı nömrələrində M.Ə.Rəsulzadənin Azərbaycan haqqında yazdı-

ğı bir məqalə də dərc edilmişdi (4, 1919, 26 haziran (iyun), №212). Həmin qəzetin 454-cü nömrəsində İsmayıl Əfşar Tərəmi-Azərbaycani imzalı müəllifin “Qəzavat tarixi” sərlövhəli bir məqaləsi dərc edilmişdi (5). Məqalə M.Ə.Rəsulzadənin tərcüməsi və qısa müqəddiməsi ilə “Azərbaycan” qəzetinin 26 haziran (iyun) 1919-cu il tarixli nömrəsində də təkrar dərc edilmişdi (6). Müəllif məqalənin lap əvvəlində İrənlə Azərbaycan arasında siyasi məsələlərə toxunmadan məsələyə yalnız tarixi həqiqətin üzə çıxarılması nöqtəyini nəzərdən baxacağını göstərmişdi. Məqalədə Azərbaycanın coğrafi sərhədlərinə toxunan müəllif qeyd edirdi ki, Şərqi və Qərbi müvərrixləri ilə coğrafiyaçıların rəylərinə görə Azərbaycan Zaqafqaziyanın qismi-şərqisindən, İrəvan, Naxçıvan və bütün İrən Azərbaycanı, bütün Xəmsə vilayətləri, Tərəm, Taliş, Gilan həvalisindən bir qismi ilə Həmədan və Qəzvindən ibarət olmuşdur. O, Rzaqulu xan Lələbaşının “Rövzeyi-Lisfan”ın 10-cu cildindən sitat gətirərək yazır ki, Azərbaycan keçmiş zamanlarda Bakı bəndərindən Xalxala qədər tul (uzunluğu) 95 fərsinin və Macirvan qəsəbəsindən Cəbəli-Sinəyə qədər ərza (eni) 55 fərsinin bir məsafədə vəqə olmuşdur. Başqa əsərlərdə də eyni məzmunlu təfsilatların olduğunu bildiren müəllif sona yazır ki, “bu tarixi həqiqət üzə çıxarılsa “İrən” qəzetinin vətənlərinin namu-müqəddəsini ehyə etmələri üçün azərbaycanlıları haqlı görəcəyini ümid edirəm”. Əxlaq, adət və dil məsələlərinə də toxunan müəllif yazır ki, zira Qəzvinəndən birisi qalxıb da Qubaya səfər eləsə yalnız əxlaq, adət və dil birliyinə deyil, şivə və ləhcənin də eyni oldığını görür... Bu gün bir təhranlı ilə bir şimranlı ləhcələri arasında fərq vardır, mazandarlı ilə dəməvəndlinin şivələrindəki fərq isə daha böllüdür. Bu böylə ikən aya, azərbaycanlıların bir cinsdən və bir irqdən olmadıqlarını iddia etmək qəbildirmi?

Daha sonra İsmayıl Əfşar Tərəmi-Azərbaycani məsələ ilə bağlı qərb alimlərinin fikirlərini təhlil edərək professor Nikela Qrəbilsənd sitat gətirir. Sonuncu yazır ki, Turanlı bağlı tədqiqatlar getdikcə genişlənilir. Asiyanın hər tərəfində bu millətin adına təsadüf olunur. Bu bir həqiqətdir ki, İrənin ətrafı türklərlə mühat olub qədim irənlərin (arini-qədim) ilk müharibəsi Azərbaycan türkləri ilə vəqə olmuşdur. Məşhur professor deyir ki, türklərin irənlərdən daha əvvəl Azərbaycanda sakin olduqları adla və bir ayın ilə sübutdur. Professor Nikela Qrəbilsən təlif etdiyi (yazdığı – E.M.) “Məsələ-i-şərqiyyə” adlı kitabında (61-64-cü səhifələr) arinlərin Azərbaycanındakı ərzi (yerli – E.M.) və ati (köklü, qədim – E.M.) olduğu haqqında bir çox sübut və dəlillər vardır və Azərbaycan həmişə türklərin olmuşdur. Bunu tarix əsasında sübut edə bilər. O, Avropa alimlərinin fikirlərini ümumiləşdirərək göstərir ki, Turan millətləri (türklər – E.M.) mətəməddin (mədəniyyətə malik) idilər, Babil mədəniyyəti isə Turan mədəniyyətinin bir surəti-mütəkamili (inkişaf etmiş forması – E.M.) idi. Ona görə də məqalə müəllifi “İrən” qəzetinin türkləri təhqiramiz şəkildə moğol adlandırmasını qəbul edilməz hesab edərək yazırdı ki, görürünüz, qəzet bu xüsusda Mətin-ül-səltənəyə nəzirə yapmışdır. Mərhum Mətin-ül-səltənə qeyrətinin şiddətindən xuddarlıq etməyib vəhşi türklər İslamı məhv və nabud etdilər-deyə yazmışdır. Müəllif bu məqamda türk millətinin İslama xidmətlərinin heç zaman unudulmayacağını, məhz onları səliblərə qarşı müdafiə etdiklərini, Təbristani İslavlardan (ruslardan – E.M.) təmizlədiklərini, İslamın sərhədlərini Kiyev, Varşu (Varşava), Krakov, hətta Vyana divarlarına qədər çatdırdıqlarını, 8 milyon hindlini müsəlman etdiyini, Oğuz, Tümen, Atilla, Çingiz, Teymur, Fatih-Solim, Süleyman, Nadir, Ağa Məhəmməd xan kimi sərdarların, Çingizin yasağı, Teymurun tüzüklü kimi qanunların, solimlərin qanununun əsərinin unudulmasının mümkün olmadığını yazırdı. Məqaləsində İslam tarixində türklərin rolunu geniş işıqlandırmaqla yanaşı, ərəblərdən tutmuş ruslara qədər Azərbaycanı baş verməmiş prosesləri də qısa təhlil edən müəllif sonda yazır ki, azərbaycanlılar Səfəvilər, Əfşarlar və onlardan sonra zamanında öz ədəbi və siyasi təşkilatlarını qururdular. Bu zamanda rus militarizmi həmlə edərək Azərbaycanın bir qitesini digərindən ayırdı, möhtərəm şəhid Cavad xan ilə İbrahimxəlil xan, Mirkəsən xan və sair bu kibi qəhrəmanların rəşadət və müqaviməti istilani qurtara bilmədi. Azərbaycanın qismi-şimalı yüz ildən artıq rus əsarətində qaldı, o vaxta ki, hütriyyət sədəsi üfqi-ələmdə tərənəmsəz olub Rusiya militarizminin iflasını elan etdi. Bunun üzərinə Azərbaycan məmləkəti təkrar qəddini düzəldərək bütün ələmə öz istiqlalını bəyan etdi. Bu üçüncü dövrdür ki, azəri türkləri öz azadlıqlarının binasını qurmaq üçün və Azərbaycanın düşmənlərini dəfi üçün mübarizə edirlər. Əlbəttə ki, edəcəklər və öz cavanlarının fədakarlığı sayəsində Azərbaycan istiqlalını paydar etməklə müzəffər olacaqlar (4, 388-395).

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin müstəqilliyinin elan edilməsi xarici dövlətlər içərisində ilk növbədə Sovet Rusiyası və İrən tərəfindən ciddi etirazla qarşılanmışdı. İrənin

rəsmi dairələri ölkənin şimal sərhədləri yaxınlığında yeni yaradılmış dövlətin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti adlandırılmasına xüsusi qısqançlıqla yanaşaraq şübhələndirdi ki, bu yeni hökumət Türkiyənin köməyi ilə Cənubi Azərbaycana ərazi iddiaları edə bilər. 1918-ci il iyun ayının 4-də Osmanlı imperiyası ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti arasında dostluq müqaviləsinin imzalanması bu şübhələri daha da artırdı. Buna görə də, İranın rəsmi dairələri müxtəlif xarici yazışmalarda Azərbaycan hökumətini "Qafqaz Azərbaycanı" kimi adlandırmğa çalışdı (7, 71- 84).

İranın Azərbaycan Cümhuriyyətinə belə münasibəti 1919-cu ilin yayına kimi davam etdi. Bu xeyli dərəcədə Azərbaycanın müstəqilliyinin elan edilməsinin Cənubi Azərbaycanda milli ideyanın inkişafına təsir göstərə biləcəyindən və Türkiyənin yardımı ilə vahid Azərbaycan dövlətinin yaranacağından meydana gələn qorxunun təzahürü idi. Hətta 1920-ci ilin yanvar ayının 11-də Azərbaycanın müstəqilliyi Paris Sülh konfransında tanınandan sonra da İran Şahlıq dövləti Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini tanımağa tələsmirdi. Həmin il martın 20-də Bakıda Azərbaycanla imzalanan Dostluq müqaviləsində bildirilirdi: "İran Şahlıq dövləti rəsmən bildirir ki, Azərbaycan Cümhuriyyətinin (Qafqaz) istiqlalını tanıyır". "Azərbaycan" adına İranın siyasi hissiyatı yanaşdığını nəzərə alan Cümhuriyyət rəhbərliyi müqavilə mətnində bu şəkildə adlandırılmağa etiraz etməmişdi (8, 104)

Mühacirə illərində yazdığı bir sıra əsərlərində də M.Ə.Rəsulzadə İranın müxtəlif dairələri tərəfindən səsləndirilən iddialara hər zaman tutarlı cavablar vermiş, Azərbaycan türklərinin istiqlal mücadiləsinin yenidən zəfər çalacağı naminə inamlı mübarizədən əl çəkməmişdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Həsəni C.P. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin xarici siyasəti (1918-1920). Bakı: "GARISMA" MMC, 2009.
2. Rəsulzadə M.Ə. İran və biz, "Azərbaycan", 1919, 8 nisan (aprel), № 152.
3. "Azərbaycan" qəzeti №168, 28 aprel 1919-cu il, 26 iyun 1919-cu il.
4. Rəsulzadə M.Ə. Əsərləri. V cild, Bakı: Qanun nəşriyyatı, 2014
5. 454 شماره 1919، تاریخ قضاوت. روزنامه ایران، تهران: طارمی آذربایجانی اسماعیل افشار.
6. İran-Azərbaycan. // "Azərbaycan" qəzeti, 1919, 26 haziran (iyun)
7. Swietochowski. T. Russian Azerbaijan. 1905-1920/ The Shaping of National identity in a Muslim community. Cambridge university Press. Cambridge, 1985
8. Mədətli E. Azərbaycan həqiqətləri İran tarixşünaslığında, Bakı, "Təhsil", 2011

THE RESPONSE TO THE CLAIMS OF IRAN ON THE TERM OF AZERBAIJAN IN THE ARTICLES OF M.A.RASULZADEH Summary

The establishment of Azerbaijan People's Republic on May 28, 1918, has not been explicitly met in the Islamic State of Iran, Iranian political circles using the complex international conditions in those times presented territorial claims to Azerbaijan, as well as expressing their position on the name of our republic, protested against the naming of Azerbaijan northern lands by Araz River. The political figures, thinkers and ideologists of Azerbaijan also struggled against Iran's and its press provocative actions against the independent statehood of Azerbaijan. The leader of the Musavat party, Mohammad Amin Rasulzadeh, stood in front of this ideological struggle.

ОТВЕТ НА ПРЕТЕНЗИИ ИРАНА В ОТНОШЕНИИ НАЗВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАН В СТАТЬЯХ М.Э.РАСУЛЗАДЕ Резюме

Провозглашение Азербайджанской Демократической Республики 28 мая 1918 года в Иранском Шахском Государстве не было встречено однозначно. Политические круги Ирана, используя существующие в то время сложные международные условия, помимо территориальных претензий к Азербайджану, также предвзято отнеслись к названию нашей республики, изъявили протест названию земель севернее от реки Аракс Азербайджаном. Политические деятели, мыслители и идеологи Азербайджана также боролись против провокационных действий Ирана, его прессы против независимой азербайджанской государственности. Впереди этой идеологической борьбы шел лидер партии "Мусават" Мамед Эмин Расулзаде.